

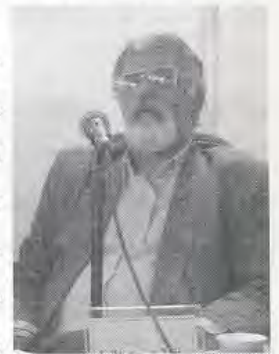
آسیب‌شناسی تصحیح و چاپ متون

می‌نوشتند که معلوم نیست چه وضعیتی داشته؟ آیا خوش خط بوده یا نه؟ درست نوشته شده یا نه؟ در نتیجه ممکن است در آن نسخه بدخوانی شده باشد. و کاتب هم که زیاد باسواد نبوده و فقط برای ارتزاق استنساخ می‌کرده بعضی اصطلاحات را نفهمیده و غلط کپی کرده یا اینکه در زمان رونویسی کلمه‌ای را نتوانسته بخواند و فقط از فحوای کلام کلمه‌ای که برایش آشنا بوده کلمه‌ای را که در زمان خودش رایج بوده به جای آن گذاشته است. در نتیجه این مسئله از همان ابتدا مطرح شده که ما باید برای تصحیح به نسخه‌هایی دسترسی پیدا کنیم که یا به خط مؤلف باشد یا از روی خط مؤلف نوشته شده باشد. و بر این اساس برخی کاتبان باسواد در حاشیه می‌نوشتند که با خط نسخه مؤلف مقابله شده. و این نسخه برای چاپ اعتبار بیشتری دارد. وی در ادامه به این مطلب اشاره کرد که حال اگر نسخه‌ای به خط مؤلف و نزدیک به آن نباشد پس اصول تصحیح یک متن منقح چیست؟ گفت: علمای فرنگ این اصول را بدست آورده‌اند که اگر کسی بخواهد یک کتاب را از خطی به چاپی درآورد، اول شایسته است پیش کسی که این فن را می‌داند مدتی شاگردی کند تا اصول را یاد بگیرد و بعد به کار تصحیح بپردازد. تا کار قابل ارزشی ارائه شود. وی در ادامه افزود: اصول تصحیح باید در جایی تدریس شود ولی متأسفانه در ایران هیچ دانشکده یا دانشگاهی

پنجاه و هفتمین نشست از سلسله نشست‌های مرکز پژوهشی میراث مکتوب با عنوان «آسیب‌شناسی تصحیح و چاپ متون» روز شنبه ۸۶/۲/۱۵ در سالن کارنامه نشر سرای اهل قلم بیستمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران برگزار شد.

آقایان دکتر علی اشرف صادقی، دکتر اکبر ایرانی، جمشید کیان فر، عبدالکریم جربزه دار و سید علی آل داود به عنوان سخنران در این نشست حضور داشتند.

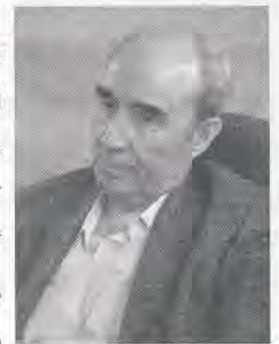
ابتدا آقای کیان فر که ریاست

استاد جمشید کیان فر

جلسه را نیز عهده دار بودند به بحث درباره نقش متون در تمدن اسلامی پرداخته و گفتند: بحث تصحیح متون در تمدن اسلامی موضوع جدیدی نیست، چنانکه در گذشته نسخه‌ای که کتابت می‌شد نزد مؤلف یا بزرگی از اهل علم و ادب مقابله می‌شد و در حاشیه متن اصلاحات لازمه بعمل می‌آمد؛ اما در دنیای غرب تا حدودی تازه است، که بصورت تصحیح متن منقح صورت می‌گیرد. در جامعه امروز ما نیز این شیوه غرب رایج و متداول شده است.

سپس دکتر علی اشرف

دکتر علی اشرف صادقی

صادقی سخنان خود را با توضیح اینکه تصحیح چیست؟ و نسخه مقابله شده یعنی چه؟ و چرا این کار اهمیت دارد؟ آغاز کرده و گفت: مسئله تصحیح از قدیم برای دانشمندانی که اهل تحقیق بودند مطرح بوده. چون کتابهای قدیم را اشخاص حرفه‌ای به نام کاتب یا ناسخ یکی - یکی یا دست از روی یک نسخه

تحریرهای گوناگون از این کتابهای مهم تصحیح و منتشر شود.

عبدالکریم جریزه دار

آقای عبدالکریم جریزه دار، مدیر انتشارات اساطیر، سخنران بعدی بود، که در مورد عدم حمایت مصححین و ناشران به ایراد سخن پرداخت و گفت: صحبت از تصحیح متون به شیوه‌های گوناگون آن است، ولی من یک نکته اصلی را بیان می‌کنم و آن اینکه در قدیم اگر

تصحیح یا تألیفی صورت می‌گرفت سلطان یا حاکمی بانی آن می‌شد و هزینه را با امکانات آن زمان می‌داد و این رسم تا اواخر قاجار و حتی اوایل پهلوی ادامه داشت. و الان همین رسم به نوعی دیگر در غرب جاری است؛ ولی حالا برای اینکه همین متون را تصحیح کنیم، مصححین حمایت نمی‌شوند و ناشر هم توانایی پرداخت حق التصحیح را ندارد. کار تصحیح به حمایت جدی و عملی اولیاء فرهنگی نیاز دارد.

آقای اکبر ایرانی، رئیس مرکز، آخرین سخنران این نشست به تألیف کتاب اشاره کرده و گفت: تألیف و تصنیف کتاب نشانه تمدن بشری است و این امر با حمایت جدی متولیان باید شکل گیرد و از همه مهم‌تر بحث استاندارد در باب تصحیح متن است.

وی در ادامه گفت: مرکز پژوهشی میراث مکتوب در راستای همین استانداردها در حال حرکت است، از اصول اولیه و فنی و حروفچینی گرفته تا مسائل روش تصحیح. این مؤسسه با رعایت همین استانداردها به موفقیت‌های زیادی نائل آمده و بهترین دلیل برای درخواست مشارکت از طرف مراکز علمی در خارج از کشور همین است.

وی در ادامه گفت: بحث دیگر، بحث استانداردسازی و مسائل اجرایی چاپ متون به صورت عکسی یا نسخه برگردان (فاکسیمیله) است. که این نیز برای خودش باید روشی داشته باشد، البته این مرکز برای استاندارد سازی این گونه چاپ نیز گامهای مؤثری برداشته است.

رئیس مرکز، نمونه‌های چاپ شده از این دست را عنوان کرده و در پایان به سئوالات حاضران در نشست پاسخ داده شد.

حتی یک واحد درسی برای این رشته ندارند و همه کسانی که کتاب تصحیح کرده‌اند بصورت تصادفی یا به ذوق و شمع خود تصحیح را یاد گرفته‌اند و یا تصور می‌کنند که یاد گرفته‌اند، این است که می‌بینیم اغلب کتابهایی را هم که بعضی از استادان بزرگ تصحیح کرده‌اند معیوب است بدین معنی که اصول در آن رعایت نشده. دکتر صادقی در سخنان خود به کلاسهای آموزشی که از سوی مرکز پژوهشی میراث مکتوب برگزار شده بود اشاره نمود و عنوان کرد: این مرکز تنها مرکزی است که به این فکر افتاد که از چند استاد دعوت کند تا هر کدام چند جلسه‌ای درباره روش تصحیح نسخ خطی تدریس کنند.

وی در پایان بر این نکته تأکید کرد که هر کس در پی تصحیح متن است باید با لغت‌شناسی و زبان‌شناسی نیز آشنایی داشته باشد.

سخنران بعدی آقای

سیدعلی آل داود، درباره ضرورت چاپ تحریرهای متعدد متون کهن به ایراد سخن پرداخت و گفت: به نظر من می‌بایست تحریرهای مختلف که از یک نسخه در اختیار است بصورت جداگانه تصحیح و منتشر شود. مثلاً اگر از متون تاریخی یا شعری

سیدعلی آل داود

تحریر مختلف داریم جداگانه منتشر کنیم. چون نسخه‌ها با هم اختلاف دارند دلایل اختلاف در نسخه‌های خطی این است که در قدیم ارتباط مثل امروزه وسیع نبوده تا کاتب بتواند از نسخه‌های یکسانی استفاده کند، در نتیجه نسخه‌های خطی مهاجرت می‌کردند. مثلاً در ایران یک نسخه خطی مهم در زمان کم یا حداکثر یک قرن به جاهای مختلف که زبان فارسی رایج بوده و گسترش می‌یافته، مهاجرت می‌کرده و توسط کاتبان مختلف کتابت می‌شده، زبان فارسی نیز مثل هر زبان دیگری گونه‌های مختلف داشته که باعث شده هر جا لغات اصطلاحات متفاوتی داشته باشند. و چون کاتبین جز در مورد کتابهای مذهبی، اعتقادی به امانت داری نداشتند، سبک نگارش را به گونه زبان خودشان تغییر می‌دادند، در نتیجه امروز صورتهای مختلفی از کتابهای زیادی در دست ماست که در اطراف و اکناف ایران چرخیده، به همین دلایل است که باید